

Palvelu- järjestelmän nykytila – miten tästä eteenpäin?

Ilmo Keskimäki

Terveys- ja
hyvinvoinnin laitos
27.8.2026

Suomen sosiaali- ja terveydenhuolto: kriisi, uudistuminen vai rakennemuutos?

Suomen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmää voi luonnehtia kolmella erilaisella kertomuksella:

Kriisi	Uudistuminen	Rakennemuutos
• väestön ikääntyminen • hyvinvointialueiden alijäämät • pitkät jonot • henkilöstöpula	• hyvinvointialueuudistus • integraatio • digitalisaatio • tietopohjan vahvistuminen	• monitoimijajärjestelmä • yksityissektorin kasvu • muuttuvat työmarkkinat • uudet ohjaushaasteet

Mitä toimii edelleen hyvin?

Vahvat perustukset

- terveystulokset edelleen eurooppalaisittain hyviä
- pääosin korkeatasoinen erikoissairaanhoido
- laaja väestökattavuus
- vahva tutkimus- ja tietoperusta
- poikkeuksellisen kattavat rekisteriaineistot

Kansainvälinen vertailu

- Suomi käyttää vähemmän resursseja kuin muut Pohjoismaat, mutta saavuttaa edelleen varsin hyviä tuloksia.

Johtopäätös.

- Kyse ei ole järjestelmän yleisestä suorituskyvyn romahtamisesta.

Missä paineet näkyvät?

Saatavuus	Henkilöstö	Talous
• perusterveydenhuollon jonot • mielenterveyspalvelut • palvelujen eriytyminen	• rekrytointivaikeudet • alueelliset erot • kilpailu työvoimasta	• hyvinvointialueiden alijäämät • investointipaineet • väestön ikääntymisen vaikutukset

➔ Ongelmien painopiste on palvelujen tuotantokyvyssä eikä lääketieteellisessä laadussa

Mitä vuoden 2023 uudistus ratkaisi – ja mitä ei?

Ratkaisi

- kuntapohjaisen järjestämisen ongelmia
- järjestäjien kantokyvyn haasteita
- sosiaali- ja terveystalvelujen organisatorista hajanaisuutta (osin)
- kansallisen ohjauksen heikkoutta (osin)

Ei ratkaissut

- henkilöstön saatavuutta
- palvelujen saatavuutta
- rahoituksen kestävyyttä
- monikanavaista palvelurakennetta

➔ Uudistus oli ennen kaikkea järjestämis- ja hallintorakennemuudistus

Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon uusi rakenteellinen kysymys

1990-luvulle asti

- Kuinka julkiset sosiaali- ja terveystalvelut järjestetään?

2000-luvulla

- Kuinka julkinen, yksityinen ja työterveyshuolto toimivat yhdessä?

2020-luvulla

- Kuinka koko sosiaali- ja terveystalvelujärjestelmää ohjataan tilanteessa, jossa rahoitus, tuotanto, henkilöstö ja vastuut jakautuvat useiden toimijoiden kesken?

➔ Hyvinvointialueuudistus muutti järjestämistä, mutta koko järjestelmän ohjauskysymys jäi edelleen avoimeksi

Hallinnollinen integraatio ja toiminnallinen fragmentaatio

Hallinnollinen integraatio	Toiminnallinen fragmentaatio	Yksityissektorin muuttunut asema
• hyvinvointialueet • sosiaali- ja terveyspalvelut • pelastustoimi • vahvempi valtion ohjaus	• työterveyshuolto • opiskeluterveydenhuolto • yksityiset palveluketjut • palvelusetelit ja ostopalvelut • digitaalinen palvelutuotanto	• markkinoiden keskittyminen • kasvava merkitys tuotannossa • kasvava merkitys henkilöstömarkkinoilla

➔ Järjestelmä on integroitunut järjestäjien näkökulmasta, mutta pirstaloitunut tuotannon ja työmarkkinoiden näkökulmasta

Miten tästä eteenpäin?

SOTE-uudistuksen jatko

- Hyvinvointialueuudistus kohdistui vain julkiseen sektoriin, mutta laajentuneeseen yksityiseen palvelutuotantoon ja työterveyshuoltoon ei puututtu
 - Monikanavainen ja sirpaloitunut järjestelmä
 - Aiheuttaa allokatiivista tehottomuutta
 - Vaikeuttaa kokonaisjärjestelmän ohjaamista
 - Heikentää sosiaali- ja terveydenhuollon työmarkkinoiden toimivuutta
- ➔ Puolueiden sitoutuminen yhteiseen näkemykseen uudistuksen jatkosta
- ➔ Tavoitteena palvelujärjestelmän uudistaminen kokonaisuutena koordinaation tehostamiseksi

Hyvinvointialueiden asema

- Hyvinvointialueiden perustaminen ratkaisi kuntapohjaisen järjestelmän ongelmia, mutta jätti avoimeksi kysymyksen järjestelmän lopullisesta ohjausmallista
- Hyvinvointialueiden roolin selkeyttäminen osana palvelujärjestelmää

➔ Valinta 1) alueellisen itsehallinnon ja 2) valtiojohtoisen järjestelmän välillä

Päätös on yhteiskunnallisesti merkittävä ja sillä se määrittää ideologisesti hyvinvointiyhteiskuntaa ja sillä on merkitystä myös sen suhteen miten palvelujärjestelmää on tarkoituksenmukaista rahoittaa ja ohjata

Tulevaisuuden hyvinvointialueet - vaihtoehdot

Itsehallintomalli

- vahva alueellinen itsehallinto
- oma poliittinen päätöksenteko
- mahdollinen verotusoikeus
- valtionohjaus keskittyy tavoitteisiin ja valvontaan
- vastaa hyvinvointialueita koskevaa lainsäädäntöä

Valtiojohtoinen malli

- vahva kansallinen ohjaus
- yhtenäiset ratkaisut ja toimintamallit
- hyvinvointialueiden rooli lähempänä toimeenpano-organisaatiota
- edellyttää huomattavasti nykyistä vahvempaa valtion ohjauskoneistoa
- lähellä Englannin NHS-järjestelmää

Palvelujärjestelmän ohjauksen ja rahoituksen kehittäminen

- Keskushallinnon ohjauksen kehittäminen
 - Ministeriöiden ohjauksen koordinointi
 - Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden yhteensovittaminen
- Rahoitus
 - Rahoituskannusteiden paikka palvelujärjestelmän ohjauksessa?
 - Kansainvälisesti kannusteet kohdennetaan palvelujen tuottajille
 - Mikä on hyvinvointialueiden rooli ja itseymmärrys – palvelujen järjestäjä vai tuottaja?

Hyvinvointialueiden järjestämis- ja ohjausosaamisen kehittäminen

- Painopisteet järjestämis- ja ohjausosaamisen ja johtamisen kehittämisessä riippuu hyvinvointialueiden roolista
 - Strateginen johtaminen
 - Tiedolla johtaminen
 - Palvelujen arviointi- ja hankintaosaaminen ja monituottajamallin hallinta
 - Talouden ja toiminnan yhteinen ohjaus
 - Kansallisesti vertailukelpoiset johtamisen tietopohjat

Työterveyspalvelujen uudistaminen

- Työterveyspalvelujen järjestämismalli vanhentunut
- Kansainvälisesti poikkeuksellinen
- Uudistaminen vastaamaan muuttuneita työmarkkinoita ja elinkeino- ja työvoimarakennetta
- Ohjauksen ja rahoituksen hallinnan tehostaminen
- Muiden sote-palvelujen ja työterveyspalvelujen koordinaation varmistaminen

Yksityisen sektorin säätely ja ohjaus

- Yksityisten sote-palvelujen tuottajat ovat voimakkaasti keskittyneet viimeisen parin kymmenen vuoden aikana
- Yksityisen sote-markkinoiden säätelyssä tulisi huomioida muuttunut markkinatilanne

➔ Mahdollisia muutoksia

- KKV:n ehdotukset
 - Kilpailun vahvistaminen sote-markkinoilla
 - Kela-korvausten vaikuttavuuden ja monikanavarahoituksen kehittäminen
 - Sote-palvelujen hankintojen tehostaminen
- Yksityisten tuottajien valvonnan kehittäminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistumiskyvyn vahvistaminen

- Peruspalvelujen vahvistaminen
- Toimintakäytäntöjen kehittäminen: Palveluvalikoima, teknologian arviointi jne
- Työvoiman saatavuuden ja työmarkkinoiden toimivuuden varmistaminen
- Osaamisen varmistaminen ja innovaatiotoiminnan turvaaminen

Lopuksi

Kaiken viisauden alku on tosiasiain tunnustaminen.

Juho Kusti Paasikivi

